

Vzťah žiakov základných škôl k environmentálnej problematike (Výsledky anketového prieskumu)

Mládež tvorí podľa Agendy 21 takmer 30 % svetovej populácie. Na Slovensku je percentuálne zastúpenie mládeže (stav k 31. 12. 1997) o niečo nižšie, predstavuje iba 21 % z celkového počtu obyvateľov). Jedným z rozhodujúcich faktorov úspešnosti Agendy 21 je zapojenie mládeže do procesov rozhodovania v otázkach životného prostredia a to na všetkých úrovniach (miestnej, regionálnej i národnej). Aj opatrenia vlády sú zamerané na začlenenie zvyšovania environmentálneho povedomia do študijných osnov. Z tohto aspektu predstavuje environmentálne vedomie mládeže jeden z rozhodujúcich faktorov trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti, pretože iba mládež, ktorá je vychovávaná k zodpovednosti za životné prostredie, si vie uvedomiť význam environmentálnych problémov a je schopná aj aktívne sa podieľať na ich riešení.

V máji 2000 sme uskutočnili sociologický prieskum, ktorého cieľom bolo zistiť postoj žiakov vybraných bratislavských základných škôl k otázkam súvisiacim s ochranou životného prostredia.

Prieskum sa uskutočnil formou ankety. Základnou štatistickou jednotkou boli žiaci ôsmych a deviatych ročníkov vybraných bratislavských ZŠ. Anketa pozostávala z dvoch častí. Prvá – personálna – sa týkala osobných charakteristík žiakov, ako sú vek a pohlavie (bola doplnená o charakteristiku umiestnenia školy v rámci jednotlivých bratislavských

okresov). Druhú časť tvorilo šesť otázok (vrátane alternatív možných odpovedí) z oblasti životného prostredia formulovaných tak, aby sme získali základné informácie o stupni environmentálneho citenia žiakov. Zaujímalo nás, či žiaci majú záujem o otázky týkajúce sa životného prostredia a ekológie, alebo sú k týmto problémom zdržanlivejší. Získané údaje boli štatisticky spracované a vyhodnotené pomocou počítačovej techniky.

Výberovú vzorku tvorilo 293 respondentov, z ktorých 49,8 % (146) bolo chlapcov a 50,2 % (147) dievčat.

Vek respondentov sa pohyboval v rozpätí 13–16 rokov, nakoľko išlo iba o žiakov ôsmych a deviatych tried. Najvyššie percento žiakov 51,2 % bolo vo vekovej kategórii 15-ročných, 41,3 % žiakov bolo 14-ročných a 5,8 % bolo vo vekovej kategórii 13-ročných. Najnižšie percento (1,7 %) tvorili žiaci, ktorých vek bol 16 rokov.

Vyhodnotenie ankety

1. Ktorý z nasledujúcich problémov by ste riešili na 1. mieste?
 - A. Znečistenie ovzdušia
 - B. Znečistenie vôd
 - C. Znečistenie pôd
 - D. Odpady
 - E. Ohrozenie živočíchov a rastlín

Z celkového počtu 293 respondentov by 34,8 % na prvom mieste riešilo problém znečistenia ovzdu-

šia, 29,4 % problematiku ohrozenia živočíchov a rastlín, 19,8 % odpady a 14,7 % problematiku znečistenia vôd. Iba 1,4 % opýtaných na prvom mieste uviedlo riešenie problematiky znečistenia pôd.

Rozdiely v odpovediach na prvú otázku boli aj medzi chlapcami a dievčatami. Aj keď obe pohlavia uviedli zhodne na prvom mieste riešenie problému znečisteného ovzdušia (Ch – 36,3 %, D – 33,3 %) a ohrozenia živočíchov a rastlín (Ch – 27,4 %, D – 31,3 %), tretie poradie u chlapcov patrilo znečisteniu vôd (18,5 %) a u dievčat (21,8 %) odpadom. Iba 2,7 % dievčat by na prvom mieste riešilo problematiku znečistenia pôd. Zaujímavý bol postoj chlapcov, ktorí ani v jednom prípade tento problém neuviedli na prvom mieste. Domnievame sa, že dôvodom nie je nezaujím o danú problematiku, ale skôr malá informovanosť a publicita.

2. Kto by sa mal zaoberať problémom životného prostredia?
 - A. Všetci občania
 - B. Iba mimovládne organizácie
 - C. Zamestnanci štátnej správy
 - D. Nikto, tento problém nie je taký dôležitý

Najviac respondentov (91,8 %) dalo svoj hlas odpovedi A – všetci občania. Rádovo nižšie percento respondentov (3,4 %) si zvolilo odpoveď B – iba mimovládne organizácie. 3,1 % opýtaných si myslí, že problémom životného prostredia by sa mali zaoberať iba zamestnanci štátnej správy. Je zaujímavé, že 1,7 % opýtaných by tento problém neriešilo vôbec, pretože ho nepovažujú za dôležitý.

V odpovediach diferencovaných podľa pohlavia neboli až také výrazné rozdiely. Najviac opýtaných (Ch – 88,4 % a D – 95,2 %) si myslelo, že problémom životného prostredia by sa mali zaoberať všetci občania, 6,2 % chlapcov by "udielilo túto výsadu" iba mimovládnym organizáciám, naproti tomu u dievčat sa na

druhom mieste (2,7 %) ocitlo tvrdenie, že by to mali byť zamestnanci štátnej správy.

3. Ak by ste mohli pracovať v oblasti ochrany prírody, venovali by ste sa najradšej nasledujúcej činnosti:
- A. Výsadbe zelene
 - B. Čisteniu potokov a bystrín
 - C. Strážnej službe v chránených územiach
 - D. Ochrane živočíchov a rastlín
 - E. Inej aktivite (uveď príklad akej)
 - F. Nechcel by som pracovať v žiadnej oblasti ochrany prírody

Najviac opýtaných (46,8 %) si vybralo prácu v oblasti ochrany živočíchov a rastlín, 14,7 % by sa najradšej venovalo výsadbe zelene. Z vysokého zastúpenia týchto odpovedí možno dedukovať pozitívny vzťah bratislavských detí k prírode a zvieratkám. 14 % z celkového počtu opýtaných by najradšej pracovalo v strážnej službe v chránených územiach, 10,6 % by chcelo čistiť potoky a bystriny a iba 5,5 % žiakov by sa venovalo inej aktivite (zbieraníu odpadu v chránených územiach, výskumu výrobkov, ktoré by neznečisťovali životné prostredie, hľadaniu alternatívnych zdrojov energie, zabráneniu vypaľovania lesov). Pomerne veľa respondentov (8,5 %) uviedlo, že by nechcelo pracovať v žiadnej oblasti ochrany prírody. Toto tvrdenie bolo výraznejšie u mužského pohlavia (11,0 %) ako u ženského (6,1 %).

Najväčšie rozdiely v odpovediach chlapcov a dievčat boli pri odpovedi C – v strážnej službe v chránených územiach (až 22,6 % chlapcov a iba 5,4 % dievčat). Predpokladáme, že výber odpovede u chlapcov je podmienený ich vrozenými vlastnosťami, ako je odvaha, bojovnosť, túžba po dobrodružstve a pod.

4. Myslíte si, že stav životného prostredia má vplyv na zdravie ľudí?
- A. Áno, určite

- B. Nie
- C. Nevieť posúdiť

Najviac respondentov (94,5 %) si správne myslí, že kvalita životného prostredia ovplyvňuje zdravie ľudí, 4,1 % nevedelo jednoznačne zaujať stanovisko a 1,4 % na otázku odpovedalo záporne (o 1,4 % chlapcov viac ako dievčat).

5. Myslíte si, že problematiku ochrany prírody, ekológie a pod. treba zaradiť do učebného procesu?
- A. Áno
 - B. Nie
 - C. Nevieť posúdiť

Najviac respondentov (67,9 %) si myslí, že táto problematika by mala byť zahrnutá v učebných plánoch a mala by byť súčasťou vyučovacieho procesu, 20,1 % nevedelo situáciu posúdiť a 11,9 % žiakov by nechcelo, aby sa ekológia a ochrana prírody vôbec vyučovali na základných školách. V odpovediach diferencovaných podľa pohlavia boli výraznejšie rozdiely v odpovedi B, 16,4 % chlapcov by sa ekológiu a ochranu prírody nechcelo učiť na škole, naproti tomu iba 7,5 % dievčat si zvolilo túto odpoveď. Situáciu nevedelo posúdiť 17,8 % chlapcov a 22,4 % dievčat. Z týchto výsledkov vidíme väčší nezaujem o výučbu u chlapcov a naopak, väčšiu nerozhodnosť u dievčat, čo môžeme pripísať k charakteristickým povahovým črtám jednotlivých pohlaví.

6. Poznáte pojem TUR – trvalo udržateľný rozvoj?
- A. Áno
 - B. Nie, nikdy som ho nepočul

Túto otázku sme položili žiakom vzhľadom na jej aktuálnosť. 84,6 % respondentov nikdy tento pojem nepočulo, naopak, 15,4 % sa s pojmom TUR v minulosti už stretlo. Z percentuálneho podielu chlapcov vyplýva, že viac chlapcov (21,4 %) ako dievčat (9,5 %) už tento pojem niekedy po-

čulo, avšak ďalej sme nezisťovali, či by vedeli vysvetliť jeho podstatu, nakoľko ide o termín používaný predovšetkým v odborných a vedeckých kruhoch. Nižšie percento chlapcov (78,6 %) ako dievčat (90,5 %) pojem trvalo udržateľný rozvoj nepozná.

Environmentálne vedomie žiakov základných škôl, napriek niektorým záporným odpovediam, ktorých vnútornú podstatu sme v tejto časti sociologického prieskumu ďalej neanalyzovali, môžeme považovať za uspokojivé. Žiaci prejavili záujem o otázky životného prostredia a ekológie. Vyjadrili svoj postoj k tejto veľmi aktuálnej problematike, ako aj svoje názory na riešenie jednotlivých problémov. Za hlavnú príčinu negatívnych postojov žiakov k otázkam práce a výučby v oblasti životného prostredia môžeme považovať absenciu nielen samotného predmetu ekológia vo vyučovacom procese, ale aj absenciu učebných osnov a kvalifikovaných pedagogických pracovníkov. Naopak, pozitívne by mohli v tejto oblasti pôsobiť záujmové krúžky, ktoré by vytvárali väčší priestor na formovanie environmentálneho vedomia žiakov základných škôl.

Milena Moyzeová
Zita Izakovičová

